
Shivatattvavimarshah

शिवतत्त्वविमर्शः

Document Information

Text title : Shivatattvavimarshah

File name : shivatattvavimarshaH.itx

Category : shiva, kAshmIrashaivadarshanam

Location : doc_shiva

Author : Pt. Rameshwar Jha

Proofread by : Ruma Dewan

Latest update : August 19, 2024

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

August 19, 2024

sanskritdocuments.org

શિવતત્ત્વવિમર્શઃ

॥ નમઃ પરમશિવાય ॥

મહાદેવં દિવ્યં સકલભવસારં શરણં
જનઃ કો જાનીતે નિજહૃદયગં વિશ્વવપુષમ્ ।
તતઃ શમ્ભુર્ભૂયાદ્ભુજગપતિહારેન્દુમુકુટ-
સ્ત્રિનેત્રો ગૌરીશો વિમલમતિદો નેત્રપથગઃ ॥

નાસીદૃશસ્ત્વં ન ચ તાદૃશસ્ત્વં
ત્વં કીદૃશોઽસીત્યનુયોગશૂન્યઃ ।
ત્વં ચાદૃશોઽસીત્યપિ નૈવ વક્તું
યોગ્યોસિ શમ્ભો ! ત્વમસિ ત્વમેવ ॥

અત્ર તત્ર ચ સર્વત્ર સદેદાનીં યદા તદા ।
ત્વમેવૈકઃ સદા શમ્ભો ! વિભાસિ વિવિધાત્મકઃ ॥

દિવ્યાય દેવાય દિગમ્બરાય નિતાય શુદ્ધાય મહેશ્વરાય ।
રામેશ્વરાયાખિલવિગ્રહાય સ્વાત્મૈવ રોચેત શિવસ્વરૂપઃ ॥

॥ અથ શિવતત્ત્વવિમર્શઃ ॥

ૐ પૂર્ણમદઃ પૂર્ણમિદં પૂર્ણાત્પૂર્ણમુદ્યતે ।
પૂર્ણસ્ય પૂર્ણમાદાય પૂર્ણમેવાવશિષ્યતે ॥

અથેતિ સંસ્પર્શવિહીનતત્ત્વે તદાત્મકે તત્પ્રતિપાદિકે ચ ।
સદૈકરૂપેણ વિજૃમ્ભમાણે પ્રારમ્ભપર્યન્તકથા કથં સ્યાત્ ॥ ૧ ॥

સ્વસ્માત્સ્વયં સમુદ્ભવ્યં સ્વમલક્ષ્યં વિભાસયન્ ।
શબ્દસ્પન્દમયો ધર્મઃ શિવસ્યાસ્ત્યહમાત્મકઃ ॥ ૨ ॥

પરાવાક પ્રોચ્યતે સૈવ શિવશક્તિરિયં સ્મૃતા ।
યોગિનાં સ્વાવમર્શઃ સઃ કૃત્રિમાઽકૃત્રિમાત્મકઃ ॥ ૩ ॥

અભિજ્ઞાતઃ શિવો યેન સ્વસ્વરૂપતયા દૃઢમ્ ।

તસ્યાઽકૃત્રિમ એવાસૌ ભાત્યન્યસ્ય તુ કૃત્રિમઃ ॥ ૪ ॥

(પાઠાન્તર - કૃત્રિમો મિતયોગિનઃ) ॥

ઇદાનીમહમેવાસ્મિ તદાનીમહમેવ ચ ।

અત્ર તત્રાપ્યહં રાજે મયિ ભેદો ન વિદ્યતે ॥ ૫ ॥

જન્મકાલે યથૈવાહં મૃત્યુકાલેઽપ્યહં તથા ।

સુષુમાવપિ જાગત્તૌ મૃયે જાયે યથૈવ હિ ॥ ૬ ॥

ભદ્રવાસનયા ગ્રસ્તં ન ભેદઃ ક્વાપિ મુચ્યતિ ।

અભેદં પશ્યતો ભેદઃ સ્વસ્કુલિડ્ગ ઇવ સ્થિતઃ ॥ ૭ ॥

મમતૈકા મહાશત્રુઃ પુત્રદારગૃહાદિષુ ।

બીજં તસ્યાઃ શરીરે યા ખપ્રાણબુદ્ધિગા પુરા ॥ ૮ ॥

યો મૂઢઃ સ્થૂલભૂતાં તાં ત્યક્તું નાર્હતિ ભિન્નગામ્ ।

સ કથં સૂક્ષ્મભૂતાં તાં શૂન્યદેહાદિગાં ત્યજેત્ ॥ ૯ ॥

શૂન્યપ્રમાતૃતાપન્નઃ કમાદેહપ્રમાતૃતામ્ ।

પ્રાપ્યાપ્રોતિ ચ મૂઢત્વં પશુત્વં જન્મમૃત્યુદમ્ ॥ ૧૦ ॥

યો ધીરો ગુરુતો જ્ઞાત્વા સ્વાત્માનં શિવમદ્વયમ્ ।

મિતપ્રમાતૃતાં હિત્વા સ્વં રૂપમધિતિષ્ઠતિ ॥ ૧૧ ॥

સ શિવોઽસ્ત્યત્ર ભૂલોકે પગ્ચકૃત્યપરાયણઃ ।

સર્વાત્મા સર્વકૃચ્ચાપિ સ્પૃહાવાનપિ નિઃસ્પૃહઃ ॥ ૧૨ ॥

પગ્ચકૃત્યરતશ્ચાપિ નિત્યાનુગ્રહરૂપવાન્ ।

નરાત્માદૃશ્યમાનોઽપિ ચિદાનન્દસ્વરૂપવાન્ ॥ ૧૩ ॥

સ્વરૂપં શિવરૂપં હિ સ્વપ્રકાશમયં સ્વયમ્ ।

અસ્તિ સિદ્ધં પુનસ્તસ્યાપેક્ષતે માનમેવ યત્ ॥ ૧૪ ॥

અસ્તિ તદ્દેહતાદાત્મ્યવાસનાશેષ એવ હિ ।

દેહોઽપિ માયયાઽનિત્યઃ શકુરસ્યૈવ વિદ્યતે ॥ ૧૫ ॥

સ્વાત્મસિદ્ધઃ સ્વયં પૂર્ણોઽદ્વિતીયોઽસ્તિ શિવઃ સ્વરાટ્ ।

અનન્તશક્તિસમ્પન્નઃ શાન્તોઽશાન્ત ઇવ સ્થિતઃ ॥ ૧૬ ॥

ઇત્યેવ નિશ્ચયઃ કાર્યઃ પૌનઃપુન્યેન ધીમતા ।
 નાન્યો યત્નો ગૃહીતવ્યઃ સિદ્ધસ્વાત્મોપલબ્ધયે ॥ ૧૭ ॥
 જ્ઞાતું દ્રષ્ટુમ્ ભવિતું યતન્તે યે ત્વહર્નિશમ્ ।
 બ્રામ્યન્તસ્તે સ્વયં ચાન્યાન્ બ્રામ્યન્તિ ભવેડબુધાઃ ॥ ૧૮ ॥
 અશાન્તોઽવિદ્યયા ભાતિ શાન્તો વિદ્યાત્મના સ્થિતઃ ।
 વિદ્યાઽવિદ્યાવિભાગોઽપિ પ્રખ્યોપાખ્યાર્થમેવ હિ ॥ ૧૯ ॥
 વિકલ્પાતીતતત્ત્વં તુ બ્રહ્મ સ્વાત્માખ્યમદ્વયમ્ ।
 વક્તું ન શક્યતે ભેદમન્તરા તુ યતસ્તતઃ ॥ ૨૦ ॥
 ભેદઃ પ્રકલ્પિસ્તત્ર સ્વસ્વબુદ્ધ્યનુસારતઃ ।
 ઋષિભિસ્તત્ર ભેદેઽપિ વૈચિત્ર્યં બહુધા સ્થિતમ્ ॥ ૨૧ ॥
 યસ્માદલક્ષ્યરૂપાદિ સ્પન્દો નિત્યોઽહમાત્મકઃ ।
 નિત્યં પ્રચલતીવાસ્તિ સોઽહમસ્મિ સનાતનઃ ॥ ૨૨ ॥
 નાહં દેહોઽસ્મિ દેહોઽયં મમ ભાતિ પૃથક્સ્થિતઃ ।
 દેહોઽહમિતિ બુદ્ધિર્યા સાઽવિદ્યાઽજ્ઞાનમેવ તત્ ॥ ૨૩ ॥
 સદા વિકાસમાપન્નઃ પૂર્ણ એવાસ્મિ સર્વદા ।
 સક્રોધં નૈવ ગૃભામિ તતો નાડપૂર્ણતા મયિ ॥ ૨૪ ॥
 અલક્ષ્યોઽપીચ્છયૈવાહં વિશ્વં સ્વસ્મિન્ વિભાવયન્ ।
 ભુવનાન્યધ્યનન્તાનિ સ્થિતોઽસ્મ્યદ્ભુતશક્તિમાન્ ॥ ૨૫ ॥
 પશ્યંશ્ચ સ્વાત્માનમગભ્યમન્યૈસ્તૃપ્તિં પરામાખ્ય પુનર્મિતેઽસ્મિન્ ।
 દેહે વસન્નૈવ ભજામિ સર્વમદ્ભૈત એવાસ્મિ યતઃ સદાઽહમ્ ॥ ૨૬ ॥
 આત્માનમદ્ભૈતમવૈતિ કશ્ચિદ્દેહે વસન્નેવ સુધીઃ સ ધન્યઃ ।
 ઉગ્રસ્તપોભિઃ પરિશુદ્ધયેતાઃ સંવિત્તિદેવ્યૈવ હિ દીક્ષિતો યઃ ॥ ૨૭ ॥
 સ્વાત્મસ્વરૂપં નિયતં ન કિઞ્ચિત્તદિચ્છ્યા ભાતિ યથેષ્ણિતં તત્ ।
 શુદ્ધસ્વરૂપં સ્વયમેવ ભાતિ અલક્ષ્યમેવાહમિતિ પ્રતીતમ્ ॥ ૨૮ ॥
 અવિકલ્પે સ્થિતો નિત્યે વ્યાપકે સ્વાત્મનિ પ્રભૌ ।
 પશ્ચાત્પશ્યતિ દેહાશ્ચ બહવઃ સન્તિ મે સ્થિતાઃ ॥ ૨૯ ॥
 અત્ર દેહે યથૈવાસ્મિ પરિચ્છિન્ને મિતાત્માનિ ।
 અહં પ્રજઃ પ્રભુત્વાતોઽન્યત્રાપ્યસ્મિ તથૈવ હિ ॥ ૩૦ ॥

દૃઢનિશ્ચયવાનિત્યં પશ્યંશ્ચાપિ તથૈવ તુ ।

ન બિભેતિ ન જાનાતિ જન્મમૃત્યુ ભયકુરૌ ॥ ૩૧ ॥

અપિ દેહ ઇવાન્યત્ર દેહસ્થોઽપિ ભવત્યયમ્ ।

નિજદેહ ઇવાન્યસ્મિન્ દેહે કર્તા ભવત્યસૌ ॥ ૩૨ ॥

નાડભ્યન્તરં યત્ર ન યત્ર બાહ્યં નોર્ધ્વં ન ચાધો ન ચ દેશકાલૌ ।

ઉચ્ચાવચં ભાતિ નિરજનો યોઽહં સો હ્યલક્ષ્યોઽપિ સદૈવ લક્ષ્યઃ ॥ ૩૩ ॥

અસ્મિન્નેવ વસન્દેહે સ્મરન્સ્વાતન્ત્ર્યમાત્મનઃ ।

દેહભાસપરિચ્છેદં હિત્વાપ્રોત્યેવ પૂર્ણતામ્ ॥ ૩૪ ॥

પૂર્ણભાવમુપાશ્રિત્ય યસ્તિષ્ઠેત્સર્વદા પુમાન્ ।

સ સાક્ષાશ્ચિવ એવાઽસ્તિ દૃશ્યમાનઃ પુમાનપિ ॥ ૩૫ ॥

સર્વત્ર સર્વતઃ પૂર્વં સર્વેચ્છાજ્ઞાનતઃ પુરા ।

ત્વમસિ વ્યાપકો નિત્યસ્તિષ્ઠાઽહમ્ભાનનિર્ભરઃ ॥ ૩૬ ॥

તિષ્ઠેદમ્ભાનનિતર્લિમસ્તિષ્ઠેદમ્ભાનનિર્ગતઃ ।

ઇદમ્ભાનમના નાડમું શક્નુયાદાત્મવૈભવમ્ ॥ ૩૭ ॥

(અહમ્ભાનરતો યોગી તત્રાસ્તિ યદ્ધિનાપ્રુયાત્) ॥

વિકલ્પનિર્હાસતથા વિભામિ ભામાત્રરૂપોઽહમિદંવિહીનઃ ।

સત્યેવ તસ્મિન્નહમેવ સર્વમિત્યં વિજાનંશ્ચ મહેશ્વરોઽસ્મિ ॥ ૩૮ ॥

ન યતે ભવિતું કશ્ચિન્નિત્યં સ્વાત્મન્યવસ્થિતઃ ।

યતમાનોઽનભિજ્ઞોઽસ્તિ પ્રાપ્તીચ્છાદૈન્યદુઃખિતઃ ॥ ૩૯ ॥

અભિજ્ઞાતસ્વરૂપસ્ય સ્વેચ્છયૈવાત્મનાત્મનિ ।

દેહાત્મના સ્થિતસ્યાપિ સ્થિતિઃ સદ્યઃ પ્રજાયતે ॥ ૪૦ ॥

નાપેક્ષતે હિયાજ્ઞાનં સ્વપ્રકાશાત્મનિ સ્થિતૌ ।

ઇચ્છામાત્રેણ તત્રસ્થો ભવન્નિવ ભવત્યપિ ॥ ૪૧ ॥

સ્વસ્મિન્નેવ સદા કાર્યા શ્રદ્ધાભક્તી રતિઃ સ્પૃહા ।

એષ મૃત્યુજયોપાયો ભોગમોક્ષોભયપ્રદઃ ॥ ૪૨ ॥

શિવાભિન્નઃ સ્વાત્મા સતતમિહ દેહેઽપ્યહમિતિ

સ્વશક્ત્યા વ્યાપિન્યા પ્રકટિતશિવૈશ્વર્યમહિમા ।

નિરાતક્કો નિત્યો જનિમૃતિવિકલ્પેન રહિતો
 નિરાકાક્ષ્ણો લોકે વિહરતિ ચ લોકાઞ્છિવચિતુમ્ ॥ ૪૩ ॥
 દેહાત્માપ્યસ્મ્યદેહાત્મા મિતોડપ્યમિત એવ તુ ।
 અમિતોડપિ મિતો ભામિ મિતોડપ્યમિત એવ હિ ॥ ૪૪ ॥
 અવિચ્છિન્નોડપિ વિચ્છિન્નો વિચ્છિન્નોડપ્યસ્મ્યવિચ્છિદઃ ।
 પૂર્ણોડપ્યપૂર્ણવદ્ભામિ ભામ્યપૂર્ણોડપિ વિશ્વભૂઃ ॥ ૪૫ ॥
 શ્રુત્વેત્યં ગુરુતો યસ્તુ સદ્યોડવાપ્રોતિ પૂર્ણતામ્ ।
 પશ્યત્યાત્માનમેવં ચ સનૈવાપ્રોત્યપૂર્ણતામ્ ॥ ૪૬ ॥
 જન્મમૃત્યુજરાવ્યાધિરોગશોકસમન્વિતઃ ।
 દેહોડસ્મિ દેહવાંશ્ચાપિ શિવઃ પૂર્ણોડવિકલ્પિતઃ ॥ ૪૭ ॥
 પગ્ચકૃત્ય સ્વભાવત્વાત્સર્વં ભાતિ મયિ સ્થિતમ્ ।
 નિત્યોડનુગ્રહરૂપોડસ્મિ સર્વભાવપ્રકાશદઃ ॥ ૪૮ ॥
 સર્વતઃ પ્રથમં સિદ્ધ્યો ભાવાભાવપદચ્યુતઃ ।
 અસ્મ્યહં સર્વકૃત્સર્વભાનરૂપો જગન્મયઃ ॥ ૪૯ ॥
 સ્વતઃ સિદ્ધ્યોડસ્મ્યહં નિત્યોડહં વિમર્શપ્રકાશિતઃ ।
 હૃદિસ્થો વ્યાપકઃ સ્વચ્છઃ ક્રિયાકાલાનપેક્ષકઃ ॥ ૫૦ ॥
 દેહોદ્ભૂતાં ક્રિયાં ચાહં ન પશ્યામિ કદાચન ।
 અહંવિમર્શમેવૈકં મન્ત્રં નિત્યં જપામ્યહમ્ ॥ ૫૧ ॥
 પ્રકાશમાનતામાત્રં રૂપં સ્વીયં શિવસ્ય મે ।
 અહંવિમર્શતો ભાનમન્તર્મુખતયા સ્થિતમ્ ॥ ૫૨ ॥
 માયાશક્ત્યા સદા ભાતીદન્તોલ્લેખતયા જગત્ ।
 પ્રકામાનં મતસ્તદ્ મદ્ભિન્નં ન હિ ભાસતે ॥ ૫૩ ॥
 યત્કિઞ્ચિદ્ભાતિ તત્પૂર્વં પશ્ચાદપ્યસ્મ્યહં સ્થિતઃ ।
 તત્કાલેડપ્યસ્મિ તદ્દૃષ્ટા ત્રિકાલાબાધિતોડસ્મ્યતઃ ॥ ૫૪ ॥
 વર્તમાને વર્તમાનઃ કો ન સ્યાત્ સર્વશક્તિભાક્ ।
 ભવિષ્યદ્ભુતચિન્તામો વિસ્મૃતાત્મા ન કો ભવેત્ ॥ ૫૫ ॥
 દેહસ્ય એવાસ્મિ શિવોડદ્વિતીયઃ
 સ્વચ્છઃ સ્વતન્ત્રોડવિકૃતસ્વભાવઃ ।

સ્વાતન્ત્ર્યશક્તિર્નહિ દેહનિષ્ઠા

સ્પન્દાત્મિકા સા મયિ પૂર્ણશક્તિઃ ॥ ૫૬ ॥

યત્ કર્તુમિચ્છામિ તથૈવ સદઃ

સમ્પાદ્યન્નસમ્યહમીશકલ્પઃ ।

સ્વાભિજ્ઞાયૈવાસમ્યહમીશધર્મા

સંવિત્તિદેવ્યાસ્મિ કૃતાભિષેકઃ ॥ ૫૭ ॥

પૂર્ણઃ સદૈવાસમ્યભિલાષશૂન્યો

દેહાધહન્તારહિતોડસ્મિ નિત્યઃ ।

કૃત્યેષુ પગ્યસ્વભિમાનહીનો

બ્રહ્માત્મજીવાત્મશિવોડદ્વિતીયઃ ॥ ૫૮ ॥

પરિજ્ઞાતસ્ત્વાત્મા વિમલતમ એકોડપરિમિતઃ

સદા લક્ષ્યો નિત્યો વશતિ હૃદયે વિષ્ણિત ઇવ ।

વિકલ્પસ્તસ્યેદં નિખિલજગદસ્તીતિ વિમૃશન્

કથં કશ્ચિદ્દીરો ભવતિ ચ ભવે દુઃખભરિતઃ ॥ ૫૯ ॥

સ્વસ્થસ્ય સર્વદા સ્વાસ્થ્યં નિત્યં દેહેડપિ તિષ્ઠતિ ।

અસ્વસ્થસ્ય તુ યત્ સ્વાસ્થ્યં તદનિત્યં ભયકુરમ્ ॥ ૬૦ ॥

જાતોડસમ્યહં મરિચ્યેડપીત્યેવં તે યા દૃઢા મતિઃ ।

દેહાત્મતા દૃઢા સાસ્તિ યથા સત્યા તથૈવ તુ ॥ ૬૧ ॥

(સ્વાત્મન્યપિ દૃઢા પ્રજ્ઞા કાર્યા નિત્યે ત્વયા સદા) ॥

જાયતે મ્રિયતે દેહો નાહં જાયે મિયેડપિ ન ।

પરિણામી સદા દેહોડપરિણામી ત્વહં સદા ॥ ૬૨ ॥

ઉદ્ધૂયોદ્ભૂય લીયન્તે શક્તયો વિવિધા મમ ।

તાભિઃ કિં વિહિયામેમિ સ્વોર્મિભિશ્ચ સુધામ્બુધિઃ ॥ ૬૩ ॥

અલક્ષ્યં લક્ષિતું નેચ્છા સિદ્ધં સાધયિતું ન હિ ।

નિત્યં નિત્યતયા પશ્યન્ હૃદ્યન્નસ્મિ મહુર્મુહુઃ ॥ ૬૪ ॥

સ્થિત એવ સ્થિતિં કાઞ્ચિત્ વાઞ્છન્ સ્વીયાં સ્થિતિં ત્યજન્ ।

હિલશ્રાસિ સતતં વ્યર્થં તિષ્ઠ સ્વસ્મિન્ સદા સુખી ॥ ૬૫ ॥

સ્થિત એવ સ્વરૂપે સ્વે વાઞ્છન્ કાઞ્ચિત્ સ્થિતિં પુનઃ ।

ત્યજન્ સિદ્ધાં સ્થિતિં સ્વીયાં કિં કિલગ્રાસિ મુહુર્મુહુઃ ॥ ૬૬ ॥

અનીદૃશે સ્વરૂપે સ્વે નિત્યસિદ્ધેડનપેક્ષિતે ।

અહમસ્મીતિ વિજ્ઞાતે તિષ્ઠન્નાદસુનિર્ભરઃ ॥ ૬૭ ॥

ઈશં ચિદાનન્દધનં સ્મરામિ

સ્વાત્મસ્વરૂપં જગદેકબીજમ્ ।

નાહં શ્રયે વિશ્વમિદં નિકૃષ્ટં

ઘૃણાસ્પદં લીનમનાઃ સ્વરૂપે ॥ ૬૮ ॥

ચિદાનન્દધનઃ શોભે વિશ્વાતીતપદે સ્થિતઃ ।

વિશ્વં દેહાત્મકં નાહં પશ્યન્નપિ વિભાવયે ॥ ૬૯ ॥

અવગચ્છામિ યદ્યત્ત તતદસ્તિ ન કિંચન ।

ભાતિ ભૂત્વા ક્ષણં સ્થિત્વા ગચ્છત્યેવ ન તિષ્ઠતિ ॥ ૭૦ ॥

વ્યાપકત્વાદયો ધર્માઃ સન્તિ યાવન્ત ઈશ્વરે ।

તાવન્તસ્તત્પ્રદેશૈડપિ કલ્પિતે દેહતો મયિ ॥ ૭૧ ॥

યથાકાશસ્ય ચે ધર્માઃ ઘટાકાશૈડપિ સન્તિ તે ।

તથા શિવસ્ય ચે ધર્માઃ સન્તિ તે મયિ સંસ્થિતાઃ ॥ ૭૨ ॥

ગમનાગમને ક્વાપિ સ્પૃહા મે નૈવ વિદ્યતે ।

નિશ્ચિત્ત ઇવ નિશ્ચિન્તઃ તિષ્ઠન્ દેહેડસ્મિ જીવિતઃ ॥ ૭૩ ॥

કિં નાસ્મિ ચાહં કિલ કોડસ્યહં ન

કોડહં ન વાહં ન મમ ક્રિયા કા ।

ભુગ્જે ન કિં વા ન વિકલ્પયામિ

નાધારભૂતોડસ્મિ ચ કસ્ય કસ્ય ॥ ૭૪ ॥

આત્માનાત્મસ્વરૂપોડહં મયિ જીવજ્જડાત્મકઃ ।

ભાસકશ્ચાપિ ભાસ્યાત્મા જન્મમૃત્યુવિવર્જિતઃ ॥ ૭૫ ॥

અત્યુત્તમશ્ચાપ્યધમોડહમેવ

મહાન્ યશસ્વી ચ કલહ્નુયુક્તઃ ।

સર્વાત્મકત્વાદહમસ્મિ સર્વ

એકોડપ્યનેકોડસ્મિ વિભાસમાનઃ ॥ ૭૬ ॥

મિત્રસ્વરૂપોડપ્યહમેવ ભામિ

शत्रुस्वर्गपोऽप्यलमेव राजे ।

प्रशंसकोऽप्यस्मि य निन्दकरय

स्वात्मस्वर्गपोऽपि परस्वर्गपः ॥ ७७ ॥

न दृश्यो नावधार्योऽलं स्मार्यश्चाप्यस्म्यलं न लि ।

सिद्धत्वात्र प्रमाणानां व्यापारो मम भासकः ॥ ७८ ॥

सर्वाधारं निराधारं सर्वमङ्गलकारकम् ।

वन्दे विशुद्धमात्मानं देव ! त्वां हृदयस्थितम् ॥ ७९ ॥

अर्गपः सर्वर्गपस्त्वं नित्याऽनित्यावभासकः ।

सर्वशक्तिसमापन्नः प्रसन्नस्त्वं सदा वस ॥ ८० ॥

मायामोहाद्यसंस्पृष्टो मायामोहैकभूषणः ।

अेकाकी बलवो भूत्वा नर्तकोऽसि स्थिरः सदा ॥ ८१ ॥

अभिन्नं वेत्ति यो विद्वान् स्वात्मानञ्च गुरुं शिवम् ।

तन्नौमि मुक्तमात्मानं विद्याऽविद्योभयात्मकम् ॥ ८२ ॥

यद् वाञ्छामि मुहुर्मुहुश्च भवितुं ज्ञातुं यतेऽलं य यद् ।

गाढं गाढमुपाडरामि सततं पूर्यै य यद्विभ्रमात् ॥

तत्सर्वं स्वविकल्पजलमधुना छित्वा स्वर्गपं निजम् ।

शान्तं शश्वदुपैमि ओधममलं सत्यं शिवं सुन्दरम् ॥ ८३ ॥

यत्पश्यामि पुनः पुनः प्रतिदिनं ओद्धुं यतेऽलं य यद्

आदानक्रिययाऽऽकलय्य यदलो स्थातुं शिरं येष्टये ।

तत्सर्वं स्वविकल्पदर्शितमिदं स्वल्पं विनाशोन्मुपं

छित्वात्मानमुपैमि शान्तममलं नित्यं शिवं निष्ठियम् ॥ ८४ ॥

यद् यद्भाति मयि प्रकाशवपुषि स्वच्छे स्वतन्त्रेऽद्वये

तत्तद्रूपतया विभामि सततं देहात्मना संस्थितः ।

छित्वा कालकृताकृतेश्च कलनां तिष्ठन् स्वर्गपे निजे

सर्वाधारतयाऽथ सर्वरहितो भासेऽलमेवाद्वयः ॥ ८५ ॥

देहो नास्मि न यास्मि माननिवलः शून्योऽपि नैवास्म्यलं

निर्बोधोऽस्मि निरञ्जनोऽस्मि नितरां सिद्धोऽस्मि साध्यो न लि ।

शश्वच्छान्तिं समावृतोऽस्मि नियतिव्यापारदूरे स्थितः

पूर्णाः पूर्णकलाभिहारनिरतः स्वस्थोऽस्मि निर्वासनः ॥ ८६ ॥

અસ્મ્યેવ યદહં નિત્યં તદ્ભવન્ ભામિ સર્વદા ।

શિવશક્ત્યાત્મકો દેવઃ સ્થિરો નિત્યોઽહમદ્વયઃ ॥ ૮૭ ॥

કેચિત્ ત્વામનિશં સ્મરન્તિ હૃદયે રામાદિરૂપં વિભું

કેચિજ્જયોતિરુપાસતે ચ સતતં શાન્તં પરં ચિન્નિભમ્ ।

અન્યે બ્રહ્મ પરં વિદન્તિ વિષયવ્યાવૃત્તચિત્તાસ્ત્વહં

દેવ ! ત્વામિહ નિત્યમેકમનઘં પશ્યામિ સર્વાત્મકમ્ ॥ ૮૮ ॥

વિભાતિ યદ્યત્તદહં વિભાભિ

વિભામ્યહં યત્તદિદં વિભાતિ ।

વિચ્છિદ્યમાનં યદિદન્તયા તત્

વિશ્રાન્તિમભ્યેતિ મયિ પ્રકાશૌ ॥ ૮૯ ॥

આત્મા યત્રાત્મનૈવાયં સર્વરૂપેણ ભાસતે ।

ઉપાદેયં ચ કિં તત્ર હેયમેવાથવા ભવેત્ ॥ ૯૦ ॥

અસન્નિવૃત્તિં સદવાસિકામં

કરોમિ નાહં નિજલાભતુષ્ઠઃ ।

ન સત્રયાસન્નિજરૂપમાદ્યં

વિકલ્પકલ્લોલવયાધિગમ્યમ્ ॥ ૯૧ ॥

શિવોઽવિકલ્પિતઃ સ્વચ્છઃ સર્વભાવસુનિર્ભરઃ ।

સ્વાત્મા મુક્તસ્ય મુક્તોઽપિ શિવ એવાસ્ત્યસંશયઃ ॥ ૯૨ ॥

મેયં જ્ઞેયં ચ મે રૂપં ન તત્ત્યાજ્યં કદાચન ।

હેયોપેયમતિસ્ત્યાજ્યા સ્વાત્મવિશ્રાન્તિરોધિકા ॥ ૯૩ ॥

સમોઽસ્મિ વિષમશ્ચાહમદેહો દેહવાનપિ ।

અનિત્યો નિત્ય એવાસ્મિ ક્રિયા કારક એવ ચ ॥ ૯૪ ॥

ઇત્યં નિશ્ચય સમ્પ્રાપ્તઃ ગાધાગાધવિવર્જિતઃ ।

સ્વરૂપે સર્વદા તિષ્ઠન્ લોકે લોકો ન તિષ્ઠતિ ॥ ૯૫ ॥

એકઃ શિવઃ સર્વમયઃ (સર્વવપુઃ) સમન્તાદ્

વિદ્યોતમાનો મહતાં હિ દૃષ્ટૌ ।

યેષાં હિ તેષાં ન હિ જન્મમૃત્યૂ (બન્ધમોક્ષૌ)

કીડાસ્થલી સંસૃતિરેવ નૂનમ્ ॥ ૯૬ ॥

ત્વમેવ સર્વસ્ય હૃદિ સ્ફુરન્તી
વિશ્વેઽપિ વિશ્વાર્થ (સર્વાર્થ)વિધાનકત્રી ।
અતોઽભિલષ્યન્નપિ કઞ્ચિદર્થ
ત્વામેવ યાચે ન હિ કઞ્ચિદન્યમ્ ॥ ૯૭ ॥

સ્તુતઃ સર્વૈર્દેવિર્વિધવચસાભીષ્ટનિરતૈ-
સ્તથા લોકૈર્ભાન્તૈઃ સુખમભિલષદ્ભિશ્ચ બહુધા ।
સ્તુતિવ્યાજૈઃ શમ્ભુર્વત ! નિજકૃતૌ તૈસ્તુનિહિત-
સ્ત્વહ સેવે દેવં વરદ ! વરવાઞ્છાવિરહિતઃ ॥ ૯૮ ॥

ત્વમેવૈકઃ શમ્ભો ! ભવવિભવરૂપોઽસિ ભગવન્-
ત્વમાત્મા ત્વં દેવઃ સુહૃદ્સુહૃદૌ મોક્ષનિરયૌ ।
હિયા જ્ઞાનં ધ્યાનં ત્વમસિ સકલં તત્કલમહો
સ્વયં સ્તોતા સ્તુત્યો ભવસિ પરમાનન્દવલિતઃ ॥ ૯૯ ॥

દેહપ્રમાતૃતાં ત્યક્ત્વા હિત્વા બુદ્ધિપ્રમાતૃતાં
પ્રાણપ્રમાતૃતા હેયા હેયા શૂન્યપ્રમાતૃતા ।
એવં મિતાત્મતાં ત્યક્ત્વા દુઃખાભાસવિધાયિનર્ની
અનિર્વાચ્યે પદે સ્વચ્છે સ્થેયં સ્વસ્મિંશ્ચિદાત્મનિ ॥ ૧૦૦ ॥

લેભે જન્મ સુદુર્લભં દ્વિજકુલેઽધીતા ચ વિદ્યાઽખિલા
જ્ઞાતં જ્ઞેયમશૈષતઃ સમભવચ્છાન્તિર્ભવે દુર્લભા ।
દત્તં જ્ઞાનમુપાર્જિતં ચ સકલં શિષ્યેભ્ય એતન્મયા
પૃથ્વી ! ત્વં ભવ સુસ્થિરા તવ તમોદુષ્ટાન્નિહન્ધ્યાસુરાન્ ॥ ૧૦૧ ॥

સર્વં યત્રાસ્તિ સર્વત્ર સર્વં સચ્ચૈકમેવ યત્ ।
તસ્મિન્નસ્મિન્નનેકસ્મિન્નેકસ્મિન્ વા ક્રમઃ કુતઃ ॥

॥ ઇતિ મહામહોપાધ્યાય શ્રીમદાચાર્ય શ્રી પણ્ડિત રામેશ્વર ઝા
પ્રણીતઃ શિવતત્ત્વવિમર્શઃ સમ્પૂર્ણઃ ॥

Proofread by Ruma Dewan

pdf was typeset on August 19, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

